

Kuruluş Devrini Konu Alan Romanlar Üzerine

Prof. Dr. Bilge ERCİLASUN*

Özet

Yazıda Osmanlı Devletinin kuruluş devrini konu alan romanlar incelenmektedir. Ele alınan romanlar şunlardır: Osmanoğulları, Sultan Yıldırım Bayezid, Devlet Ana, Os-mancık, Deli Kurt, Ağustos Başağı, Konak, Çatı, Üçler-Yediler-Kırklar, Bu Atlı Geç-i-de Gider, Geçitteki Ülke, Darağacı.

Yazıda romanların konuları, şahıs kadrosu ve diğer özellikleri üzerinde durulmuş ve şu sonuçlara varılmıştır:

- 1- Yazarlar, romanlarındaki vakaların ve karakterlerin tarihe sadakati konusunda hassasiyet göstermişlerdir.
- 2- Romanlarda kalabalık bir şahıs kadrosu bulunmaktadır. Bunlar şöyle sıralanabi-lir: Beyler, beylerin silâh arkadaşları, din adamları, ilim adamları, kadınlar, hıris-tiyanlar.
- 3- Romanlarda yerleşik medeniyete geçiş, müslümanlık-hıristiyanlık, din değiştir-me, ilim, kadına bakış, şamanlık gibi temler işlenmiştir.
- 4- Yazarlar, roman kurgularının sağlam olmasına dikkat etmişlerdir.
- 5- Yazarlar romanlarında tarihî bir üslûp kullanmaya çalışmışlardır.
- 6- Tarihî roman, hem bir sanat dalı, hem de bir eğitim aracı olarak kullanılan ciddi bir türdür.
- 7- Tarihî roman Türk Edebiyatında, didaktiklikten başlayan, sanata doğru gelişen bir çizgi takip etmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Tarihî roman, Osman Bey, Yıldırım Bayezid, kuruluş, Osmanlı

* Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

Abstract

In this article, the novels about the beginning of the Ottoman Empire have been studied. The novels are as follows: *Osmanoğulları*, *Sultan Yıldırım Bayezid*, *Devlet Ana*, *Osmancık*, *Deli Kurt*, *Ağustos Başağı*, *Konak*, *Çatı*, *Üçler-Yediler-Kırklar*, *Bu Atlı Geçide Gider*, *Geçitteki Ülke*, *Darağacı*.

In this article, the subjects, the events, the characters and other originalities of the novels have been explained. The conclusions are as follows:

- 1- The authors mostly adopted the historical realities about events and characters in their novels.
- 2- There were a lot of characters in these novels. These characters are as follows: Sultans, Sultan's warrior friends, religious men, scientists, women, and Christians.
- 3- In these novels, the themes such as the process of settling civilization, Islam-Christianity, changing religion, science, the point of view about womanhood and Shamanism have been studied.
- 4- The authors have successfully used historical literary style and archaic vocabulary in their novels.
- 5- The historical novel is a very important genre that is used in both education and art.
- 6- In Turkish literature, the historical novel has developed from didacticism to a literary style.

KEYWORDS: Historical novel, Osman Bey, Yıldırım Bayezid, foundation, Ottomanish

Tarih, pek çok sanat eserine kaynaklık vazifesi görmüştür. Bunun en önemli örneği, romanlardır. Tarihî malzeme, edebî eserlerde sıkça kullanılır. Türk romanında Türk tarihinin çeşitli devirleri konu alınmıştır. Osmanlı Devletinin kuruluş yılları, yalnız tarih araştırmacılarının değil sanatçının da ilgisini çekmiştir. Romanlar üzerinde durmadan önce bu konuda yapılmış kapsamlı bir çalışmadan bahsetmek istiyorum. Hülya Argunşah tarafından yapılan bu araştırma "Türk Edebiyatında Tarihî Roman-Türk Tarihi İle İlgili-" adını taşımaktadır. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı olarak Prof. Dr. İnci Enginün'ün yönetiminde hazırlanan (İstanbul 1990) basılmamış doktora tezinde Hülya Argunşah, bu devri konu alan romanları şöyle tespit etmiştir:

1. Osmanlı'nın Kuruluşu İle İlgili Romanlar

Yavuz Bahadıroğlu: *Sunguroğlu*, *Sunguroğlu Foça Korsanlarına Karşı*, *Sunguroğlu Bizans Saraylarında*, *Turgut Alp*.

Tarık Buğra: *Osmancık*.

Bekir Büyükkarın: *Kutlu Dağ*.

Cavit Ersen: Osman Gazi.

Mustafa Necati Sepetçioğlu: Konak, Çatı, Üçler-Yediler-Kırklar,
Bu Atlı Geçide Gider.

Kemal Tahir: Devlet Ana.

Turhan Tan: Gönülden Gönüle.

Feridun Fazıl Tülbentçi: Osmanoğulları.

Ragıp Yeşim: Ovaya İnen Şahin.

2. Yıldırım Bâyezid ve Fetret Devri İle İlgili Romanlar:

Nihal Atsız: Deli Kurt.

Yavuz Bahadıroğlu: Sahipsiz Saltanat.

Bekir Büyükkarkın: Tanyeri.

Cavit Ersen: Yıldırım Bâyezid.

Aptullah Ziya Kozanoğlu: Sarı Benizli Adam, Savcı Bey.

Mustafa Necati Sepetçioğlu: Geçitteki Ülke, Darağacı.

Ziya Şakir: Timurlenk ve Üç Boz Atlı.

Enver Behnan Şapolyo: Yıldırım ve Prenses Olivera.

Turhan Tan: Timurlenk.

Bahsedilen çalışmada bütün bu romanlar bir tez çerçevesinde geniş bir şekilde ele alınmış ve bütün ayrıntılarıyla tahlil edilmiştir. Ben bu yazımda bu romanlardan bazıları üzerinde genel olarak duracağım ve bazı genel tespitlerimi belirteceğim. Üzerinde duracağım romanlar şunlardır: Osmanoğulları (Feridun Fazıl Tülbentçi), Sultan Yıldırım Bayezid (Feridun Fazıl Tülbentçi), Devlet Ana (Kemal Tahir), Deli Kurt (Nihal Atsız), Osmancık (Tarık Buğra), Ağustos Başağı (Sevinç Çokum), Konak (Mustafa Necati Sepetçioğlu), Çatı (M. N. Sepetçioğlu), Üçler-Yediler-Kırklar (M. N. Sepetçioğlu), Bu Atlı Geçide Gider (M. N. Sepetçioğlu), Geçitteki Ülke (M. N. Sepetçioğlu), Darağacı (M. N. Sepetçioğlu).

Ayrıca yukarıdaki çalışmada, Fatih'e kadar olan devir, kuruluş ve fetret devri olarak iki ayrı bölümde düşünülmüştür. Ben burada başlangıçtan II. Murat'a kadarki devreyi konu alan romanlardan bahsedeceğim.

Osmanoğulları romanında Feridun Fazıl Tülbentçi 1281-1320 yılları arasındaki zaman dilimini ele alır. Romanda, bu yıllar arasında Kayı aşiretinin yaşayışı, tekfurlarla mücadeleler, savaşlar, aşiretten devlete geçişin bütün safhaları anlatılır. Osman Bey henüz yirmi yaşında bile değildir. Öyle olduğu hâlde Ertuğrul Bey aşiretin idaresini ona bırakmıştır. Ertuğrul Beyin kardeşi Dündar ise bu durumu hazmedememiş, aşiretin düşmanlarıyla birlik olmuştur. Şövalye Laskaris, Papas Arkitas, Konyalı Mesut, Korhan onunla beraber hareket etmektedirler. Vaka 1281 yılının Şubat ayında Kartallı Hanında başlar. Korhan ve arkadaşları, Şövalye Laskaris, Osman Bey aleyhine plânlar yapmaktadırlar. Yarhisar Tekfuru Nikefor, İnegöl Tekfuru Nikola ve Bilecik Tekfuru ile işbir-

liği içindedirler. Romanda Osman Gazi ve arkadaşları ön plâdadırlar. Orhan Beye fazla yer verilmemiştir.

Bu romanda kurgu olmadığı söylenebilir. Hadiseler kopuk kopuktur. Macera romanı niteliği ağır basmaktadır. Tarihî vakalar macera kisvesinde sunulmuştur. Romanda karakter tahlilleri bulunmaz. Yazar şahısları işlememiş, onları destan tipleri gibi düz bir şekilde anlatmıştır. Şahıslar, sadece olaylar dolayısıyla görünürler ve mekanik olarak bazı faaliyetleri yaparlar. Bu durum, tabiatıyla biraz da okuyucu kitlesiyle ilgilidir. Feridun Fazıl Tülbentçi'nin romanları, ortaokul ve lise çağlarındaki gençlere hitap etmek, onlara tarih bilgisi, tarih sevgisi ve okuma merakı aşılama için kaleme alınmıştır. Tarihî bilgiler dipnotlarla verilmektedir. Bu durum roman sanatına aykırıdır. Fakat çocukluktan henüz çıkmakta olan gençler üzerinde olumlu etkiler uyandırdığı söylenebilir. Yeni yetişme çağlarında olan gençler, pek çok bilgiyi bu şekilde hafızalarına nakşedeceklerdir. Eserde edebî olmamakla beraber doğru ve sağlam bir Türkçe kullanılmıştır. Yazar devrin üslûbunu vermeye, şahısları o devirde yaşıyormuş gibi konuşturmaya dikkat etmiştir. Olayları anlatırken dikkatsizlikler ve ihmaller görülmektedir. Tarihî hadiseler, alelâde maceralar gibi yüzeysel bir şekilde ele alınmıştır. Bütün bu kusurlarına rağmen bu hacimli eser, tesir bakımından oldukça önemlidir.

Kitabın başında şöyle bir ibare bulunmaktadır:

“İnkılap Kitabevi, size Feridun Fazıl Tülbentçi'nin Osmanoğulları adlı büyük tarihî romanını takdim eder. Yüzlerce yerli ve yabancı vesikaya istinat edilerek yazılan bu eserde, Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşunu ve onun muhteşem bânisi Osman Gazi'nin hayatını, göğsümüzü iftiharla kabartan muzaffer savaşlarını, aşkını, ıstırabını merak ve heyecanla okuyacaksınız.”

Yazarın yüzlerce eser karıştırdığı doğrudur. Bu durum, romanına koyduğu dipnotlardan da anlaşılmaktadır. Tülbentçi, çeşitli konularda kendi vardığı görüşleri de bu dipnotlarda belirtmiştir.

Kemal Tahir **Devlet Ana** romanında Osman Bey zamanını ele alır. Roman dört bölümden oluşur. Bölümler sırasıyla Kancık Vuruş, Uyandırılan Işık, Dost Çelmesi ve Derin Geçit adlarını taşırlar. Roman, Şövalye Notüs Gladys'ün İssızhan'da hancı Mavro'dan, Türkmenler ve çevre hakkında bilgi almasıyla başlar. Sen Jan şövalyelerinden olan Notüs Gladys, Napoli kralının gayrimişru oğludur. Türkmenleri ve Rumları sevmez. Kötü emellerle buralara gelmiştir. Ona göre hiçbiri, bu topraklarda yaşamaya lâyık değildir. Bitinya Ucu adı verilen bu toprakları ele geçirecek ve kendi krallığını kuracaktır. İki topluluğu birbirine düşürmenin yollarını aramaktadır. Şövalyenin, aslen Moğol olan ve Türkopol lakabı ile tanıtılan Uranha adında bir arkadaşı vardır. İkisi, kıyafet değiştirerek mağarada yaşamakta olan Cenevizli Keşiş Benito'nun kılavuzluğunda ertesi sabah erkenden Kayı aşiretine giderler. Ertuğrul Beyin at bakıcısı Demircan'ı öldürüp

atları çalarlar. Demircan'ın nişanlısı Liya'ya tecavüz ederler, onu da öldürürler ve Liya'nın cesedini farklı bir yere götürürler. Olayda Karacahisar damgalı okları kullanırlar. Maksatları iki topluluğun arasını iyice açmaktır.

Romandaki olaylar, bu cinayete bağlı olarak gelişir. Ertuğrul Bey ölür. Osman, beyliğe seçilir. Roman Issızhan'da biter. Uranha ile Şövalye Notüs Gladyüs öldürülür.

Romanda devrin sosyal yapısı hakkında pek çok bilgi verilmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır: cavlaklar, âşık Yunus, "kurtulmalık eser" kavramı, ahilik müessesesi, Ertuğrul Gazi'nin topraklarında hüküm süren kuraklık ve kıtlık, uzun süren barış döneminin insanları yoksullaştırması, göçebe yaşayışında akınların bir gelir kaynağı olması...

Romandaki olaylar, bir cinayete ve iki aşk motifine bağlı olarak gelişmektedir. Osman Beyin, Şeyh Edebalı'nın kızı Bala Hatun'a âşık olması, Orhan Beyin Holofira ile tanışması ve âşık olması, romanı sürükleyen unsurlardır. Savaşlar her ne kadar bu evlilikleri gerçekleştirmek ve yukarıda bahsedilen cinayeti çözmek için yapıyor gibi gösterilse de, romanın aşiretten devlete geçiş sürecini olumlu ve başarılı bir şekilde ortaya koyduğu inkâr edilemez. Romanda yazar, devlet olmanın büyüklüğünü ve ihtişamını işlemiştir.

Romanın sağlam bir kurgusu vardır. Bir polisiye roman hüviyetini taşımaktadır. Yazar, çok hacimli bir eser yazmasına rağmen gerilimi canlı tutmayı bilmiştir. Sahne ve tablolar canlı ve sürükleyicidir. Konuşmalar akıcıdır. Konuşmalarda ironik ve mizahî bir tavır hâkimdir. Tipler kuvvetli ve canlıdır. Tarihî hadiselerin yanısıra doğu-batı farkı da, işlenen ana temlerden biridir.

Üzerinde duracağım diğer roman Tarık Buğra'nın **Osmancık** adlı eseridir. Romanda Osman Beyin çocukluktan çıkışı, şahsiyetinin gelişmesi işlenmiştir. Ertuğrul Gazi'nin küçük oğlu olan Osman uçarı, hareketli, cesur ve yiğit bir gençtir. Eğlence dolu bir hayat içinde amaçsız yaşamaktadır. Onun bu hayat tarzı, Şeyh Edebalı tarafından tenkit edilir. Osmanın, Şeyh Edebalı'nın kendisinden bir şeyler beklediğini anlar, ama tam olarak ne istediğini çözemez. Şeyh Edebalı'nın kızı Malhun Hatun'a âşık olmuştur. Ama Şeyh bir türlü evlenmelerine razı olmaz. Osman'ın içinde bir sıkıntı belirmiştir. Artık eski yaptığı işler onu tatmin etmemektedir. Yazar, Osman'ın geçirdiği bu devreyi, şahsiyetinin oluşmasını ve olgunlaşmasını, yalnız ferdi ve duygusal çerçevede ele almamış, sosyal ve ideal plânda da işlemiştir. Osman'ın geçirdiği bunalım, yalnız duygusal değildir. O, beyliğin anlamını, hayatının gayesini ve manasını düşünmekte ve anlamaya çalışmaktadır. İç muhasebeler yapar. Romanda Osman'ın bey oluşu, beylik ve liderlik vasıflarını kazanışı anlatılır.

Romanda psikolojik bakımdan üzerinde durulan bir diğer karakter de Mihail Kosses'tir. Mihail Kosses'i din değiştirmeye kadar götüren süreç tahlil edilmiştir. Roman bu özellikleriyle tarihî olduğu kadar psikolojik bir boyuta da sahiptir. Romancı tarihten aldığı şahsiyetleri, modern karakterler gibi işlemiştir. Roman Osman Gazi'nin ölümüyle

biter. Her tarihî romanda olduğu gibi burada da vakalar ve savaşlar vardır. Fakat roman vaka ağırlıklı değildir.

Şeyh Edebalı'nın konuk odası birtakım gizli duygu ve düşünceleri ilham eden mekân olarak gösterilir. Ertuğrul Bey, Osman Bey bu odada rüya görürler. Böylece yazar, yalnız şeyhe değil, mekâna da mistik bir fonksiyon yükler.

Romanda dikkati çeken bir başka husus, badem ağacı motifidir. Badem ağaçları, geleceğin müjdecisi olarak sembolik bir şekilde kullanılmıştır. Sık sık badem ağaçlarının aldandıklarına, erken çiçek açtıklarına işaret edilir ve bunun bir aldanma değil aksine kaçınılmaz bir hadise, bir müjdeleme olduğu belirtilir. Şehitler, vakitsiz ölümler de badem ağacının erken çiçek açmasına benzetilir. Yazara göre Bayhoca'nın çok genç bir yaşta şehit oluşu aslında vakitsiz bir ölüm değil, bir müjdelemedir, bu bakımdan gerekli bir şeydir. Badem ağacı nasıl baharın gelişini haber veriyorsa Bayhoca gibilerinin şehitliği de, büyük ve onurlu bir devletin kurulmasını müjdelemektedir.

Romanda bir başka unsur rüyaların önemidir. Aydos Kalesi Tekfuru Nikeforos'un yeğeni Evdoksiya, Rahman'ı rüyasında görmüştür. Kaleyi Osman Bey ve arkadaşlarına teslim eder. Böylece rüya, gazanın aslı sebebi olmaktadır.

Romanda yerleşme meselesi de ele alınmış, fakat ayrıntılı olarak işlenmemiştir.

Mustafa Necati Sepetçioğlu, Dünkü Türkiye adını verdiği seride Türklerin Anadolu'ya gelip yerleşmelerini ve devlet kurmalarını anlatmaktadır. **Kilit** romanında Alpaslan, **Anahtar** romanında Melikşah, **Kapı** romanında Kılıç Aslan devirleri anlatılır. İlk üç romanında Selçukluları işleyen yazar, dördüncü romanından itibaren Osmanlı dönemini ele alır. **Konak** adlı romanında 1273'ten Ertuğrul Beyin ölümüne kadar olan hadiseler konu edilir. Roman, Yesevî tarikatının son şeyhi tarafından yetiştirilen ve Türkistan'dan Anadolu'ya göç etmeye karar veren Kumral Dede'nin tanıtılması ve seyahati ile başlar. Kumral Dede yolculuğunda yalnız olmadığını görür. Yolda Rahman adlı bir gençle tanışır. Rahman babasını bulmak için Anadolu'ya doğru yola çıkmıştır. Ayrıca Moğol istilâsından kaçan bir aşiret de Konya'ya gitmektedir. Hepsi Söğüt'e gelirler. Rahman, Osman Beyin silâh arkadaşı olur.

Romanın sonunda Ertuğrul Bey ağır hastadır. Osman'a vasiyetini söyler. Bu sırada Mal Hatun'un doğurduğu haberi gelir. Osman Gazi'nin bir oğlu olmuştur. Ertuğrul Bey gönlü rahat bir şekilde ölür. Roman, Ertuğrul Beyin ölümünden sonra Osman'ın topladığı meşveretle sona erer. Meşverette Osman'ın beyliği konuşulur. Amcası Dünder buna karşı çıkar. Osman, o zamana kadar tekfurlarla işbirliği eden ve Kayı aşiretine düşmanlık eden Dünder'ı vurur ve o gece Karacahisar'ı alacaklarını söyler. Roman böylece sona erer.

Romanda vaka değil, tasvir ve tahlil hâkimdir. Vakalar azdır ve roman boyunca yavaş bir şekilde ilerler. Romanın sonunda göçebelikten yerleşikliğe geçiş temisi işlenmiştir. **Romanın adı olan "konak" yerleşimin sembolüdür. Herkeste yerleşme, birlik ve bü-**

yüklük heyecanı hâkimdir. Romanda rüya motifi önemli bir yer tutar. Beyler ve şeyhler rüya görürler. Bu rüyalar onları geleceğe doğru yönlendirir. Romanda kahramanlar çoktur. Vaka, birinci dereceden kahramanlar arasında bölünmüştür. Dünder Bey sinsi ve haindir. Tipleme ve görünüş tasviri de mizaca uygun çizilmektedir. Romanda Anadolu'nun dağınık ve parça parça oluşu, birliğin sağlanması meselesi, bu konuda şeyhlerin ve dervişlerin rolü, kin ve hırs, gazilik ve akıncılığın kutsallığı gibi temler işlenmiştir.

Çatı romanı Karacahisar'ın alınmasından Osman Beyin ölümüne kadar olan hadiseleri içine alır. Osman Bey Karacahisar'a yerleşmesini söylemiştir. Fakat aşiret, göçebelige ve çadırdan yaşamaya alışmıştır. Bir türlü evlerde yaşamaya alışamazlar. Aybüken Ebe aşiretin kadınlarını ikna etmeye çalışır. Romanda göçebelikten yerleşikliğe geçişin bütün sıkıntıları anlatılmıştır. Türkmen'in toprağa alışma süreci, bu dönemin getirdiği sıkıntılar, problemler, Türkmen'in dedikodu merakı, Rumlarla münasebeti, Rumları taklit etmesi, Rum'un daha önce yaşadığı açlık gibi meseleler üzerinde uzun uzun durulmuş, derin, isabetli ve düşündürücü tahliller yapılmıştır.

Osman Bey yerleşik hayatın getirdiği yeni problemlerle karşılaşır. Bunlardan birisi yeni bir köprü yapılması üzerine ortaya çıkar. Dursun Fakih köprüden geçişi ücrete bağlar. Osman Bey önce çok kızar. Dursun Fakih ise görüşlerini şöyle açıklar: Yerleşik hayatın birtakım masrafları vardır. Bunlar beyin kesesinden karşılanamaz. Osman Bey artık aşiret reisi değildir. Yerleşik hayatın getirdiği bir diğer problem pazardaki bağ meselesinde ortaya çıkar. Dursun Fakih buna da bir çare bulur ve başta Osman Bey olmak üzere herkese kabul ettirir. Osman Bey pazarı dolaşmış, bir problemle daha karşılaşmıştır. Bilecik'ten gelen Rum pazarcılar çok fakirdirler. Osman Bey onlardan pazar bacı alınmamasını uygun görür ve Dursun Fakih'a bu konuda bir buyruk çıkarmasını söyler.

Romanda devrin problemleri, Osman Beyin ağzından da dile getirilmiştir. Osman Bey Şeyh Edebalı ile konuşmaktadır. Yeni bir akın için yerleşmeyi beklemekte olduğunu söyler. Türkmen azlıktır. Şehir hayatına alışmamıştır. Civardaki aşiretler de Kayı'ya alışmamışlardır. Osman Bey Akça Koca'nın da Dursun Fakih'a alışmadığını söyler. Kılıç kaleme henüz alışmamıştır. Eserde Akça Koca kılıcı, Dursun Fakih da kalemi temsil etmektedir. Şeyh Edebalı Osman Beyden ikinci oğlu Alaaddin'i kendisine vermesini söyler. Onu kalem ehli olarak yetiştirecektir. Akça Koca da Orhan'ı yetiştirmekte, ona cenk talimleri yaptırmaktadır. Uzun süren bir barış dönemine girilmiştir. Ertuğrul Beyin silâh arkadaşı olan Akça Koca bu durumdan memnun değildir ve akınları özler. Eserde Dursun Fakih, kaleminden başka adaleti de temsil etmektedir.

Romanın sonunda Bursa kuşatılmıştır. Mal Hatun, Şeyh Edebalı, Kumral Dede ölmüşlerdir. Osman Bey bir erkek torunu olduğunu öğrenir ve ölür.

Romanda, birliği ve düzeni bozmak isteyenler de her zaman aktif bir şekilde görürlür. Bunlardan en önemlisi Pir Cabbarın Alisi'dir. Meraga'dan gelmiştir. Bu mesele de Osman Beyin ağzından dile getirilir. Osman Bey Şeyh Edebalı'ya son zamanlarda

aşiretlere eskici adı altında birtakım adamların yerleştiklerini, Türkmene acayip laflar etmekte olduklarını anlatır ve bunların neyin nesi olduklarını sorar. Sonra bu sorunun cevabı romanın bir başka yerinde Bileyici Baba tarafından verilir. Bileyici Baba, aşireti kandıran adamların İran'dan geldiklerini, kendilerini "Ehl-i Hak"tan tanıttıklarını söyler. Pir Cabbarın Alisi ve onun gibiler Germiyanoğlu'nun topraklarına girmişler, eskici, demirci, debbağ, dülger gibi görünmüşler... Ali ise Karası'ya geçmiş, Aclan Beyin oğlu Demirhan Beyin yanına kapılanmıştır. Kumral Dede Bileyici Baba vasıtasıyla buna karşı bir tedbir alır. Bileyici Babaya güvenilen adamlarından yirmisini Bursa'ya, Karası'ya ve Germiyan'a göndermesini söyler. Bunlar eskici, debbağ, dülger olarak oralara yerleşeceklerdir. Bir kısmının da çerçi olup haber getirip götürmek üzere ayırmasını ister.

Romanda bir başka husus Rahman'ın yaşamakta olduğu sıkıntıdır. Rahman bir buhuran geçirmektedir. Osman Bey onu Karacahisar'a subaşı yapar. Rahman bu işten hoşlanmaz. Bu işten ayrılıp Kumral Dedenin konağına girer. Bu durum, onun savaşa alıştığı, savaşı ve akınları bir hayat tarzı olarak benimsediği, normal, yerleşik bir hayat düzeyine alışamadığı şeklinde yorumlanabilir. Rahman, Akça Koca'nın bir başka türüsüdür. Fakat Akça Koca gibi yalın bir karaktere sahip değildir. Daha karmaşık, derin ve kompleks, biraz mistisizme yatkın bir kişiliği vardır.

Romanda "kara barut" meselesine de değinilir. Dalaman, kara barutu bir Çinliden öğrendiğini ve Çinliyi de öldürdüğünü belirtmektedir. Böylece barut meselesi, kötülük yapmak isteyenler vasıtasıyla konu edilir.

Romanda rüya motifi de ele alınmaktadır. Atros Tekfurunun kızı Aryetta Rahman'ı rüyasında görür ve kaleyi Türkmenlere teslim eder.

Üçler-Yediler-Kırklar romanında olaylar Osman Beyin ölümüyle başlar. Orhan Bey Cendereli Kara Halil'i Bursa kadılığına tayin etmiştir. Roman, Orhan Beyin oğlu Süleyman Beyin salla Rumeli'ye geçişine kadar devam eder.

Yazar bu romanında, diğer romanlarında görülenden farklı bir teknik kullanmıştır. Roman boyunca şahıslar bir sal üzerinde Rumeli'ye doğru yol almaktadırlar. Vakalar, geriye dönüşler ve hatırlananlar şeklinde anlatılır. Vakanın büyük bölümü mahkeme zabıtları hâlinde düzenlenmiştir ve şu adları taşımaktadır: Gazi Fazıl'ın Anlattıkları, Ece Halil'in Anlattıkları, Hacı İlbeğ'in Anlattıkları, Zöhre'nin Anlattıkları, Sülemiş'in Anlattıkları, Kendigelen Kızın Anlattıkları, Yine Zöhre'nin Anlattıkları, Aşık Ananın Anlattıkları... Vakanın büyük bir bölümü, bu şahıslar ağızından anlatılmış, arada bir sala dönülmüştür. Bunlardan sonra "Cendereli Kara Halil Düşündü" başlığını taşıyan bir bölüm gelmektedir. Bu, düğümü çözüme götüren bölümdür. Burada kadı, hükmünü vermeden önce Orhan Beyi dinlemeye ve ona bazı sorular sormaya karar verir. Orhan Beyin dinlenmesiyle mesele çözülür. Bunlarla yetinmeyen yazar araya Birinci Protez, İkinci Protez, Üçüncü Protez, Dördüncü Protez adı ile dört bölüm ilâve etmiştir. Bu bölümlerde de, mahkemede dinlenen şahitlerin eksik bıraktıkları vaka anlatılmakta, meselele-

re açıklık getirilmektedir. Yazar, olaylar arasındaki sebep-sonuç bağlantılarını bu şekilde tamamlamıştır.

Bu romandaki vakalar daha çok Karesi Beyliğinde geçmektedir. Romanda Karası Beyinin sarayının üfürükçüler ve gözbağcılar tarafından istilâ edildiğinden bahsedilmektedir. Veli Baba, Pir Cabbarın Alisi oradadır. Burası fitne fesat yuvası olmuştur. Buna çare olarak Aclan Beyin küçük oğlu Dursun'u Orhan Beyin yanına aldırmasını sağlarlar. Romanda ana tem, kötülerin yarattığı fitne ile mücadele edilmesidir. Bu arada Osmanlıların Rumeli'ye geçişine yer verilmiştir. Ayrıca Karagöz'le Hacivat tiplmesi de kullanılmıştır.

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Dünkü Türkiye serisinin üçüncü grubu Yıldırım dairesidir. Sepetçioğlu bu seriyi, Yıldırım- Timur- Şeyh Bedreddin adıyla sunmaktadır. Burada Yıldırım Bayezid, Timur ve Şeyh Bedreddin etrafındaki hadiseler anlatılmıştır. Yazar Şeyh Bedreddin'in ve Yıldırım'ın çocukluğundan başlar. Bu üçlünün ilk kitabı **Bu Atlı Geçide Gider** adını taşır. Murat Hüdavendigâr padişahıdır. Romanın kahramanlarından Kara Mustafa, Bursa'da Somuncu Baba ile konuşmaktadır. Yanında beş çocuk vardır. Buyruk gereği bu çocukları yerlerine teslim edecektir. Bu çocukların adları Bedrettin, Doğan, Mustafa, Kemal ve Samet'tir. Bedrettin, Edirne'ye ailesine gönderilmek üzere oraya gidecek olan kervancıbaşına teslim edilecektir. Doğan bir şehit çocuğudur. Bir müddet Kumral Dede Konağında kalacaktır. Kemal, Mustafa ve Samet dil öğrenmek ve yetiştirilmek üzere Türkmen ailelerin yanlarına yerleştirilecektir. Kara Mustafa, devşirme olan bu çocuklara bazı takma isimler vermiştir. Onları Börklüce Mustafa, Torlak Kemal diye çağırılmaktadır. Samet'e de Ecevit demektedir. O sırada bir patlama sesi duyulur. Biraz sonra bir atının son hızla patlamanın olduğu yere, yani geçide doğru gittiğini görürler. Bu, Şehzade Bayezid Beğdir. O da bu çocuklarla aynı yaşlardadır. Somuncu Baba, Demirci Boran Ustanın top döktüğünü, onu denemiş olabileceğini söyler. Somuncu Baba "çocuk denecek yaşta" olan Bayezid'in atını öyle dolu dizgin, geçide doğru sürmesini hoş karşılamamıştır.

Çocuklar yerlerine teslim edilirler. Yalnız Samet kaçmıştır. Onu bulamazlar. Roman, Kosova Meydan Muharebesinde Murat Beyin şehit olduğu güne kadar devam eder. Yıldırım Bayezid padişah olmuştur. Yıldırım Doğan Beye Niğbolu Beyliğini verir. Romanın sonunda Yıldırım'ın dördüncü oğlunun doğduğu haberi gelir. Padişah onun adını Mehmet koyar.

Romanda Bedrettin'in yetişmesi, Timur'a, Mısır'a ve Sakız'a gitmesi, Börklüce Mustafa ile Torlak Kemal'in savaştan kaçmaları, birbirlerine rastlamaları, Timur'a gitmeleri, sonra Bedrettin'le karşılaşarak ve Sakızlı bir keşişin davetine uyarak Sakız'a gitmeleri heyecanlı bir şekilde anlatılmıştır. Bu sırada onların düşünceleri, Osmanlı ve Türkmen'e olan nefretleri de ayrıntılı bir şekilde tahlil edilmiştir.

Ayrıca Timur'un kişiliği, özellikleri, ihtirası ve huzursuzluğu, kişiliğinde görülen değişimler, okuma ve öğrenme merakı anlatılmıştır.

Serinin ikinci kitabı **Geçitteki Ülke** adını taşır. Yıldırım Bayezid Bursa'da padişah-tır. Saray ve çevresi, zevk ve eğlenceye dalmıştır. İnsanlar fazla zenginlik peşinde koşar olmuşlardır. Somuncu Baba, Bursa'nın değiştiğini, artık eski Bursa olmadığını düşünmektedir. Gidişattan memnun değildir. Bursa'dan ayrılır. Konya'ya gelir. Orada Bedrettin'le ve Samet'le karşılaşır. Bir tarafta Yıldırım Bayezid vardır. Diğer tarafta Timur istilâlar ve akınlar yaparak yayılmaktadır. Somuncu Baba düşünür ve üzülür. Anadolu Beyleri kıyafet değiştirerek Yıldırım Bayezid'den kaçmış ve Timur'a sığınmışlardır. Samet de değişmiştir. Bütün bildiklerini Somuncu Babaya anlatır ve Osmanlının casusu olmak istediğini söyler. Somuncu Baba çaresizdir. Bu arada Yıldırım, Bizans'ı kuşatır. Roman, Niğbolu kuşatmasında Haçlı Ordusunun püskürtülmesi üzerine Yıldırım ve Doğan Beyin konuşmalarıyla sona erer.

Romanda çok ilgi çekici ruh tahlilleri yapılmıştır. Karakterlerin düşünceleri, geçirdikleri iç değişimler, yorumlar belki biraz polisiye ve kurgulu, fazla tesadüflere dayalı olarak, fakat sürükleyici, düğümlü ve gerilimli, çok yönlü ve kompleks bir şekilde verilmektedir. Yazar gerilim dozunu hiç düşürmez. Seyyit Bereke'nin, Timur'un, Ecevit'in düşünceleri, kişilikleri, kişiliklerindeki değişimler, içlerinde kopan fırtınalar çok canlı tahlil edilmiştir. Bütün şahsiyetler, tarihî birer tablo veya resim gibi tek veya iki boyutlu değil, çok boyutlu, derinlikli, tahlilî bir şekilde işlenmektedir. Bu arada Yıldırım Bayezid'in içinde kopan ruh fırtınaları da verilmektedir. Yıldırım Bayezid içindeki yangını susturamaz. İçinde kardeşi Yakup'la Demirci Boran Ustanın ölümlerinin acısını taşımaktadır. Ya şarap, ya savaş onun derdini bir parça unutturmaktadır.

Dizinin son kitabı **Darağacı** romanıdır. Roman Yıldırım Bayezid'in Boğazda bir hisar yaptırmasıyla başlar. Şeyh Bedrettin Sakız'dan ayrılır. Torlak Kemal, Börklüce Mustafa ve keşişin, kendisinden habersiz bir şeyler çevirdiklerini düşünmektedir.

Diğer taraftan yavaş yavaş Yıldırım Bayezid'le Timur'un araları açılmakta, birbirleriyle savaşmaya doğru tahrik edilmektedirler. Timur Sivas'a girer ve yağma eder. Nihayet iki ordu Ankara Çubuk Ovasında karşılaşır. Anadolu birliklerinin dağılması ve Timur tarafına geçmeleri üzerine Yıldırım savaşı kaybeder ve Timur'a esir düşer.

Diğer taraftan bir problem daha ortaya çıkar. Her yerde ben kendi hâlinde bir Bedrettinem, diyen adamlar türemiştir. Bunlar aynı giyimde, aynı tavır ve görünüşte her yerde görünmektedirler.

Anadolu'da beylik kavgası başlamıştır. Anadolu parça parçadır ve kıyasıya bir kardeş kavgası hüküm sürmektedir. Ümidi kalmayan Bayezid intihar eder.

Şeyh Bedrettin, Musa Çelebi'nin kazaskeri olur. Devletin her kademesine Bedrettinli denilen adamlar tayin edilir. Mehmet Çelebi'nin Edirne'ye gelişi ve Musa Çelebi'nin yenilmesi üzerine Torlak Kemal'le Börklüce Mustafa Anadolu'ya kaçarlar. Orada halkı kışkırtmaya devam ederler. Torlak Kemal Manisa'da, Börklüce Mustafa Karaburun'da isyan çıkarırlar. Öldürülürler. Onların adamlarından olan Çeykel de Zağra'da öldürülür. Şeyh Bedrettin yakalanır, yargılanır ve idam edilir.

Romanda beylikler döneminin bütün karışıklığı, kargaşası ve perişanlığı başarılı ve isabetli tahlil ve yorumlarla verilmektedir. Anadolu'nun havası ayrıntılı olarak aktarılmıştır.

Bu romanda yazar, halk masal ve hikâyelerinde görülen ve kullanılan vakalardan ve tiplerden de faydalanmıştır. Minnet Beyin tanınmamak için kendini ve Sefil Ali'yi siyah renge boyaması, Sefil Ali'nin kılık değiştirerek saraya girmesi gibi...

Feridun Fazıl Tülbentçi, **Sultan Yıldırım Bayezid** romanında Bayezid zamanını ele alır. Vaka, Bayezid'in Germiyanoğlu Süleyman Şahın kızı Devlet Hatun'la evlenmesiyle başlar. Yıldırım'la Timur'un mektuplaşmaları, 1402'de yapılan Ankara Meydan Muharebesi, Yıldırım'ın Timur'a yenilişi, esir düşüşü ve intiharı anlatılır. Romanda Bizans'a da yer verilmiştir. Olay kahramanları sık sık Bizans'a gider gelirler. Bizans'la olan münasebetler ayrıntılı olarak anlatılır. Tarihî bilgiler çoğu defa dipnotlu olarak verilmiştir. Bu eser, Osmanoğulları romanından daha fazla roman karakteri taşımaktadır. Vakalar oradaki gibi çok ve dağınık değil, daha sade, Yıldırım Bayezid merkezli olarak işlenmiştir.

Atsız, **Deli Kurt** romanında beylikler dönemini ele almıştır. Roman 1403 yılının sonlarında başlar. Yıldırım Bayezid ölmüştür. Şehzadeler savaşı, bütün hızı ve acımasızlığıyla sürmektedir. Yıldırım Bayezid'in oğlu İsa Beyin sipahisi Çakır Ağa, Beyin karısı Bala Hatunu süt annesi Satı Kadın'ın evine getirir. Bala Hatun bir oğlan doğurur. Adı Murat konur. Köylüler Murat'a Deli Kurt adını verirler. Aradan zaman geçer. Murat büyür, evlenir, çocukları olur. O da Çakır Ağa gibi sipahilik mesleğini seçmiştir. Bir gün Çakır Ağa ile Bizans'a gider gelirler. Murat bu arada Satı Kadın'ın köyünde gördüğü Gökçen Kız'a âşık olur. Gökçen Kız Şamandır. Yada taşı ile yağmur yağdırmakta, bazı hastalıkları otlarla tedavi etmektedir. Deli Kurt savaşa gider. Macarlara esir düşer. Üç yıl esarete kalır. Memleketine döndükten sonra tekrar savaşa gider. Bu savaşta Evren ve Çakır Ağa şehit olurlar. Çakır'ın eşyalarını karıştırırken bazı mektuplar bulur ve kendisiyle ilgili hakikati öğrenir. Bu arada karısı bir oğlan doğurur. Murat ona İsa adını koyar. Varna savaşına katılır. Döndükten sonra Gökçen Kız'la evlenecektir. Savaş kazanılır. Padişah II. Murat, ona geçici olarak Eskişehir Sancakbeyliğine bakmasını söyler. Deli Kurt büyük bir heyecanla evine döner. Bir sel baskını olmuş, bütün ailesi, Gökçen Kız, Satı Kadın boğulmuşlardır. Deli Kurt atına biner, gayesiz, amaçsız, belirsiz bir yöne doğru gider.

Roman bir trajedi ile sona ermektedir. Bu hâliyle roman Yunan trajedilerini andırmaktadır. Burada romancı, Osmanlı tahtına rakip olma ihtimali bulunan şehzade soyunun yaşamaması gerektiğini düşünmüş olmalıdır. Bu romanda da Bizans vardır. Gökçen Kız ve annesi Esen Börü diğer romanlardaki kadın tiplerine benzerler. Şamanlık ağır basar. Romanda kaval vasıtasıyla Gökçen Kız'la Deli Kurt haberleşirler. Romanda esrarlı bir hava vardır. Bu, öbür romanlarda bulunmaz. Çakır Ağanın annesinin hayali yüzünü

göstermez. Yazar bu durumu, inanoğlunun her şeyi bilmesi gerekmez diye ifade eder. Gökçen Kız tiplemesi de bu esrarlı havanın başka bir yönüdür.

Sevinç Çokum **Ağustos Başağı** adlı romanında Millî Mücadele yıllarını anlatmıştır. Burada Osmanlı Devletinin kuruluş dönemine ait bazı unsurları bir leit motif olarak kullanmıştır. Vaka İstiklâl Harbinin Söğüt Cephesinde geçmektedir. Yazar bu mekânı özellikle seçmiştir. Bu mekân vasıtasıyla, Millî Mücadele ile Osmanlı Devletinin kuruluşu arasında bağ kuran yazar, bunu romanının ilk sayfasında kahramanının ağzından şöyle dile getirir:

“Osmanlı Devletinin beşiğidir Söğüt. Doğduğu, kök saldığı yerdir. Bilir misin, Millî Mücadelede ilk düzenli ordu birlikleri burda kurulmuş. Yani devlet burda ikinci defa dal budak salmış. Bereketli, kutlu bir yerdir anlayacağın.” (s. 5).

Romanda, Millî Mücadelenin Söğüt cephesi anlatılırken sık sık Osman Gazi dönemi hatırlatılır. Bunlar, yeni kurulan Türk Devletinin sembolü olurlar. Orhan Gazi Camii, Edebalı'nın beyaz evi, türbesi, Ertuğrul Gazi Türbesi gibi mekâna ait unsurlar, Osman ve Orhan Beyler gibi tarihî şahsiyetler, Ertuğrul Gazi'yi anma törenleri gibi sembolik unsurlardır. Böylece tarihî şahsiyetler yalnız kendi devirlerinde geleceğe hükmedecek büyük bir devletin temellerini atmakla kalmazlar, altı yüz yıl sonraya da taşınan, yön veren birer sembol, birer manevî kurtarıcı hâlini alırlar. Söğüt insanı, gücünü kuvvetini Ertuğrul, Osman ve Orhan Beylerden alır. Söğüt'ün Rum bacıları İstiklâl Savaşının mermi taşıyan, kağını süren kadınları olarak yeniden dirilirlir. Burada tarihî şahsiyetlerin aktif bir rol oynadıklarına da dikkat çekmek lâzımdır. Onlar uzun yıllar önce ölen insanlar olmaktan çıkmış, yaşayan, hatta savaşan şahsiyetler gibi yol ve yön gösterici olmuşlardır. Millî Mücadele âdeta onların kemiklerini sızlattırmak için yapılır ve kazanılır. Onlar, yattıkları yerden dünyayı yönetirler. Söğütlülere güç kaynağı olurlar, güç verirler. Yazar, Söğüt Kuvayı Milliyesinin kurulmasını, Söğütlülerin azmini ve metanetini, direnişini hep bu heyecanla anlatır ve işler. Olay kahramanlarından birinin adının Osman olması, ona “Kara Osman” denmesi, yazarın bağlantıyı daha sıkı bir şekilde hatırlatmak istemesinin bir sonucudur. Roman boyunca Osman Gazi'nin zamanında olduğu gibi Söğüt'ten Bursa'ya ve Bilecik'e gidilir.

Romanda bir diğer leit motif “Söğüdün erenleri” türküsüdür. Bu türkü de tarihî bakımdan o kadar eski olmamakla beraber, muhteva bakımından kuruluş döneminin Kumral Dede, Şeyh Edebalı gibi dervişlerini hatırlatacak niteliktedir. Ayrıca kahramanların çömlekçilik, demircilik yapmaları eski millî ve geleneksel Türk sanatlarına ve mesleklerine bağlanır.

Ayşe Ana Söğüt bacılarından biridir. O, bacılar bölüğünün başında erkeklerle birlikte düşmana karşı savaşır. Kadınlarla konuşurken Osmanlı'nın ilk günlerini hatırlatır. Ayşe Ana kadınları toplar ve onlarla şöyle konuşur:

“... Şimdi düğünde bayramda değiliz. Acılı gündeyiz. Kendi ocağını tütürmüşsün, bunun kimseye faydası yok! Memleketin ocağı tütmeli, bacılar... Bunun için de aşınızı bezinizi esirgemeyin ordudan. Yoksa iki elim yakanızdadır! Şu tüfeği boşuna vermediler bana. Yakarım bil-lâhi! Eğer kulağıma ‘Söğüdün karıları ocak başlarında pinekliyorlar-mış’ diye bir söz gelirse, vay halinize...” (s. 173)

“Osmanlının ilk günleri gibi bacılar. İşte yeniden filizlendik! Hem de aynı mekânda. Söğüt’te...” (s. 174).

Bu sözlerde kararlılık ve cesaret hâkimdir. Asırlar öncesinden gelen bu hâkim tavır, sanki Osman Bey zamanındaki Aybüken Ebenin, Bacıbeyin konuşmasıdır. Yazar, bu tarihten gelme izlenimini, hem sözlerinin muhtevasıyla, hem de üslûbuyla vermektedir.

Romanda, üzerinde durulacak bir başka nokta, rüya motifidir. Efendi Hafız rüyasında Ertuğrul türbesindeki mumların söndüğünü ve türbenin karanlığa gömüldüğünü görmüştür. Söğüd’ün işgalini haber veren bu rüya, hem rüya motifinin kullanılmasıyla, hem de muhtevasıyla Osmanlı’nın kuruluş devrinin ilk yıllarına bağlanır.

SONUÇ

Tarihe sadakat: Üzerinde durulması gereken noktalardan biri, romancıların tarihî gerçeklik karşısında aldıkları tavidir. Romancıların hepsi, romanlarındaki vakaların tarihe sadakati konusunda hassasiyet göstermişlerdir. Hepsi, bu romanları yazmaya başlamadan önce devirle ilgili onlarca, yüzlerce kaynak karıştırmışlar, devrin özelliklerini bütünüyle öğrenmeye çalışmışlardır. Bu arada, tarihî vakalar kadar, devrin hayat görüşünü, sosyal yapısını da araştırmışlardır. Bunları, eserlerine mümkün olduğu kadar aktetmişlerdir. Savaşlar, diğer topluluklarla olan münasebetler, sosyal düzenlemeler, beylerin kişilik özellikleri ve olaylar karşısındaki davranışları, genel çizgileriyle tarihten alınan unsurlardır. Bazı olayların anlatımında, zaman ve yer bakımından ufak tefek değişiklikler göze çarpar. Fakat bu durum, romancıların tarihe genel bakışını değiştirmez. Romancılar, tarihteki hadiseler ve şahsiyetler karşısında oldukça dikkatli davranırlar ve onları hakikate uygun bir şekilde aktarmaya itina ederler. Onların bu tutumu, tarihî roman türünde, tarihî gerçekliğin kurgu kadar önem taşıdığını gösterir.

Bir başka husus, romancıların tarihten aldıkları birtakım küçük teferruatı kullanmalarıdır. Bu da bazı hadiselerin tarihlerde oldukça tafsilâtlı anlatıldığını göstermektedir. Osman Beyin pazarda bir Germiyanlıyı cezalandırması, Timur’un okuma merakı, Yıldırım Bayezid’in tanıklığı, Yıldırım Bayezid’in Niğbolu Kalesine tek başına giderek “Bre Doğan!” diye bağırması gibi pek çok vaka, bütün romanlarda aynı şekilde yer almaktadır.

Bazı tarihî bilgiler ise kaynaklarda farklılık göstermektedir. Buna örnek olarak Şeyh Edebali’nin kızı ile ilgili bilgileri verebiliriz. Bazı kaynaklara göre Mal Hatun’la Bala Hatun aynı şahıstır, bazıları da ayrı şahıs olarak göstermişlerdir. İkinci görüşe göre Mal

Hatun Kayı aşiretinin ileri gelenlerinden Ömer Beyin kızıdır. Bu durumda Osman Bey her iki kadınla da evlenmiştir. Feridun Fazıl Tülbentçi Osmanogulları romanında, Kemal Tahir Devlet Ana'da bu görüşü benimsemişlerdir. Sepetçioğlu ile Tarık Buğra ise birinci görüşü kabul ederler. Bu durumda Osman Bey tek eşli olarak işlenir.

Karakterler: İncelediğimiz romanlarda kalabalık bir şahıs kadrosu bulunmaktadır. Karakterleri beyler, beylerin akıncı çevresi, din adamları, ilim adamları, kadınlar ve Hristiyanlar olarak sınıflandırabiliriz.

Beyler bütün eserlerde aynı vasıflarla işlenir. Cesur, mert, yiğit, kahraman ve savaşçıdır. Liderlik vasfına sahip, kararlı ve azimli, ileri görüşlü, idealisttirler. Çabuk düşünebilme ve çabuk karar verme gücüne sahiptirler. Adalet ve irade, en önemli vasıflarındandır. Sezgileri kuvvetlidir. Çevreleri tarafından çok sevilir ve sayılırlar. Hiçbir zaman kendilerini düşünmezler. Aldıkları her karar, yaptıkları her savaş, devlet içindir. Din ve devlet için yaşarlar. Kendi şahsî hayatları yoktur veya arka plândadır. Din ve devletin menfaati uğruna hareket ederler. Çok iyi bir eğitim görürler (Orhan Beyin Akça Koca'dan savaşçılık dersleri alması, Orhan Beyin Rumca bilmesi gibi). Ertuğrul Bey, Osman Bey, Orhan Bey, Yıldırım Bayezid hep bu özelliklerle çizilmiştir. Devlet Ana'da Orhan Bey, yaşının küçük olmasına rağmen çok akıllı, cesur ve kararlıdır. Beyler arasında üzerinde en çok durulan Osman Bey ve Yıldırım Bayezid'dir. Romancıların daha çok bu iki hükümdarı işlemeleri, onların tarihî şahsiyet olarak ilgi çekici olmaları yanında, roman karakterine de elverişli bulunmalarındandır. Sepetçioğlu, Timur'un karakterini de çizerken, ihtirasını ve huzursuzluğunu olumsuz özellikler olarak göstermesine rağmen, onun kudretini ve liderlik vasfını, ilme olan iştiağını iyice belirtmiştir.

Bir diğer grup beylerin akıncı çevresidir. Çoğu defa olayların asıl kahramanı onlardır. Onlar, beylerin hem yakın dostları, hem de silâh arkadaşlarıdır. Onlar beylerin sırdaşlarıdır. Cesaret, yiğitlik gibi vasıflara sahiptirler. Önemli özelliklerinden biri de beye ve devlete duydukları sadakattir. Gazi Rahman (veya Abdurrahman), Akça Koca, Turgut Alp, Samsa Çavuş, Konur Alp, Saltuk Alp, Kara Mürsel, Ak Timur, Evrenos, Hacı İlbey, Ece Bey, Doğan Bey bunların en önemlileridir.

Romanlarda işlenen diğer bir grup, din adamı tipidir. Osmanogulları romanında din adamının bir fonksiyonu yoktur. Devlet Ana romanında din adamına bakışın olumlu olduğu söylenemez. Orada Şeyh Edebali, sosyal hayatta fonksiyonu olmayan basit bir şeyh, cavlaklar ise afyon kullanan, tembel gezen ve dilenen zararlı kimselerdir. Fakat Tarık Buğra'nın ve Sepetçioğlu'nun romanlarında din adamlarının toplum üzerinde çok geniş bir etkisi bulunduğu görüşü işlenmiştir. Sepetçioğlu'nun romanlarında din adamı, tarikatlar çevresinde, örgütlü ve bilinçli çalışır. Şeyh Edebali, Taptuk Emre, Geyikli Baba, Kumral Dede, Karaca Ahmet, Somuncu Baba, Emir Sultan, Seyyid Bereke en çok işlenen tiplerdir. Dursun Fakih ve Molla Fenarî hem dinin, hem adaletin temsilcisidirler.

Sepetçioğlu'nun romanlarında kötü dervişler de vardır. Pir Cabbarın Alisi, Veli Ba-

ba gibi tipler, aslında dini kendi menfaatleri için kullanan, toplumun düzenini bozmak isteyen kötü yaradılışlı kimselerdir.

Deli Kurt'ta ise, Türklerin Müslümanlık öncesi inancına, yani Şamanlık temine yer verilmiştir. Devlet Ana'da da Kamagan Derviş tiplmesiyle Şamanlık işlenmektedir.

Romanlarda ele alınan bir diğer grup, ilim adamlarıdır. Kemal Tahir ve Sepetçioğlu, romanlarında ilme geniş olarak yer vermişler, ilmi temsil eden karakterleri işlemişlerdir. Devlet Ana'daki Kaplan Çavuş, Konak ve Çatı'daki Orhan Beyin kardeşi Alaaddin Bey, Bu Atlı Geçide Gider'deki Demirci Boran Usta, Çatı ve Üçler-Yediler-Kırklar romanlarında bir yanılla Dursun Fakih, ilmi, bilgiyi temsil ederler.

Romanlarda ele alınan bir diğer grup kadınlardır. Devlet Ana'da kadınların sosyal hayatta hiç bir söz haklarının olmadığı görüşü işlenir. Osman Beyin ikinci evliliği, oğlu Orhan Beyin Holofira'yla evlenmesi hakkında fikir beyan edemeyen Mal Hatun, oğlu tarafından azarlanan Bacıbey, buna örnektir. Fakat aynı Bacıbey, erkeklerin yanında düşmana karşı savaşan bacılar bölüğüne kumanda eder. Bu, biraz çelişkili bir bakış tarzıdır. Halbuki Tarık Buğra'nın, Atsız'ın ve Sepetçioğlu'nun romanlarında durum farklıdır. Kadınlar kıymetli ve saygıdeğerdir. Erkeklerin yanında yer alır, ailede ve sosyal hayatta önemli rolleri vardır ve söz sahibidirler. Osmancık'ta Ildız Hatun, Malhun Hatun ve Holofira, Deli Kurt'ta Gökçen Kız ve Esen Börü, Konak'ta Mal Hatun, Çatı'da Aşiretin Gelini ve Aybüken Ebe, Üçler-Yediler-Kırklar'da Aşık Ana gibi. Ayrıca bütün romanlarda erkeğin yanında aktif ve kuvvetli bir kadın tipi yer alır. Kararlı, cesur, yiğit ve kahraman, savaşçı, yol gösterici, tecrübeli, bilici, yönetici özellikler taşıyan bu kadın tipi Osmancık'ta Gökçe Bacı, Devlet Ana'da Bacıbey, Konak ve Çatı'da Aybüken Ebe şeklinde ortaya çıkar. Deli Kurt'ta bu kadın karaktere insanüstü vasıflar yüklenir. Gökçen Kız ve Esen Börü, Şamanlıktan gelen özellikler taşırlar ve normal insanların bilemeyeceği şeyleri görür, duyar ve sezerler. İnsanüstü güçlere sahiptirler. Bu tiplmeler vasıtasıyla bu romanda, diğer romanlarda görülmeyen esrarlı bir hava ile karşılaşırız.

Romanlarda işlenen Hristiyanlara gelince, bunlar Batının dejenerasyonunu temsil eden zalim, kadın düşkünü ve yeteneksiz tekfurlar, şövalyeler ve din adamları olumlu ve insanî vasıflar taşıyan tipler olarak sınıflandırılabilir. İkinci grup hristiyanların bir çoğunun din değiştirdiği görülmektedir. Buna örnek olarak Mihail Kosses, Mavro, iyi kalpli Aratos'u verebiliriz.

Romanlarda görülen tipleri iyiler, kötüler ve değişmekte olanlar diye de tasnif etmek mümkündür. Kötüler her yerde vardır ve bütün romanlarda çok canlı tasvir edilmiştir. Osmanoğulları'nda Şövalye Laskaris, Papas Arkitas, Dünder Bey, Korhan, Eskişehir Sancakbeyi; Devlet Ana'da Şövalye Notüs Gladys, Keşiş Benito, Uranha, Dünder Bey, Daskalos, Alışar Bey; Osmancık'ta Kalanoz, Dünder Bey, Al Zahid; Konak, Çatı ve Üçler-Yediler-Kırklar'da Dünder, Dalaman, aşiret beyinin Çerkes karısı, Pir Cabbarın Ali-si, Veli Baba; Bu Atlı Geçide Gider, Geçitteki Ülke ve Darağacı'nda Torlak Kemal,

Börklüce Mustafa, Çeykel bunların başlıcalarıdır. Sepetçioğlu'nun romanlarında Ecevit ve Zöhre, değişmekte olan tiplerdir. Onlar roman boyunca kötünden iyiye doğru giden bir çizgi takip ederler. Devlet Ana'da kötüler, Sepetçioğlu'nun romanlarında kötüler ve değişen tipler çok canlı ve ayrıntılı işlenmiştir.

Temler ve meseleler: Romanlarda işlenen temler yerleşik medeniyete geçiş, Müslümanlık-Hristiyanlık, din değiştirme, ilim, kadına bakış, şamanlık olarak sıralanabilir. Toprağa bağlanma, Osmanoğulları romanı hariç, diğer romanlarda oldukça ayrıntılı ele alınmıştır. Osman Beyin konu alındığı bütün romanlarda ana temin Kayı boyunun aşiretten devlete geçiş süreci olduğunu söyleyebiliriz. Farklı bakış tarzlarına, farklı ideolojik yaklaşımlara rağmen Devlet Ana'da da genel olarak bu temin esas alındığı görülür. Bu arada devlet olmanın ve toprağa bağlanmanın getirdiği problemlere de yer verilir. Hukukî, ekonomik düzenlemeler anlatılır.

Kurgu ve olay örgüsü: Bütün yazarlar roman kurgusu konusunda titizlik göstermişlerdir. Osmanoğulları'nda hadiseler, macera romanı niteliğinde anlatılır. Devlet Ana'da tarihî olaylar, polisiye bir kurgu içine yerleştirilir. Osmancık'ta psikolojik değişim esas alınır ve olaylar bu değişimlere göre anlatılır. Sepetçioğlu ise romanlarında polisiye karakterli bir kurgudan faydalanır. Burada olaylar, Türkmenlere ve Müslümanlara düşman olanların plânları üzerine kurulur. Ve romanlarda onlarla yapılan mücadele ve haklının, doğrunun zaferi anlatılır. Bütün romanlarda aynı olaylar kullanılır. Karacahisar, İnegöl ve Bilecik'in alınması, Selçuklu Sultanının Osman Beye tuğ, sancak, mehter ve mektup göndermesi (Devlet Ana'da bu olaya yer verilmemiş) gibi. Bütün romanlarda gerilim ve merak unsurunun canlı tutulmasına dikkat edilir. Devlet Ana'da ve Sepetçioğlu'nun romanlarında, uzak yerlere haber götüren örgütler veya gizli güçler vardır. Devlet Ana'da Kamagan Derviş vasıtasıyla "Ortak" adındaki bir örgüt, Sepetçioğlu'nun romanlarında dervişler ve birtakım esnaf, bu işi gerçekleştirirler.

Üslûp: Romancıların üzerinde en çok durdukları hususlardan biri, üslûptur. Hepsi, tarihî bir üslûp yakalamak için araştırma yapmışlar ve gayret sarfetmişlerdir. Hepsi de üslûp meselesini ciddiye almışlar, ele aldıkları devir için kullanacakları üslûp üzerinde çalışmışlar, kahramanlarını bu üslûpla konuşturmuşlardır. Tülbentçi romanlarında Osmanlı'nın resmî üslûbunu kullanır. Diğer romanlarda yazarlar Dede Korkut, Orhun Abideleri üslûplarından faydalanırlar. Hepsi de romanlarında devrin havasını daha iyi yansıtabilmek için arkaik Türkçe kelimelere yer verirler: Çayıt, sayru, karındaş, gökçek, kas kas gülmek gibi.

Sepetçioğlu'nun romanları, Türk edebiyatında örneği az olan "nehir roman" tarzındadır. Bunlar, bir devri ayrıntılarıyla anlatan, uzun, hacimli ve soluklu eserlerdir. Yazar, devrin meselelerine geniş olarak yer verir. Meseleleri ortaya koyar, tahliller ve yorumlar yapar. Bu romanlarda vakanın çoğu defa arka plânda kaldığını görürüz. Yazarın en çok kullandığı teknik, diyaloglardır. Vakayı karşılıklı konuşmalardan öğreniriz. Burada

yazar, kısmen modern romanlarda kullanılan, kısmen de halk hikâyelerinin geleneksel anlatım tarzından gelen bir teknikten faydalanmıştır. Böylece roman kurgusunu diyaloglar üzerine kuran Kemal Tahir'le kısmen birleşir. Tarık Buğra'da, şuur akışı tekniğinden gelen iç konuşma hâkimdir. Atsız ve Tülbentçi klâsik roman tarzını kullanmışlardır. Tülbentçi'de Alexandre Dumas'dan beri popüler edebiyatta yaygın olan ve bu türün gereği hâline gelen macera hâkimdir. Bundan dolayı Osmanoğulları romanının macera ve vaka ağırlıklı, hareketli bir roman olduğunu söyleyebiliriz.

Sepetçioğlu romanlarında gerilim unsuruna dikkat eder. Uzun tahlillere ve yorumlara rağmen vakanın akışındaki merak unsurunu düşürmez. Ayrıca tarihî şahsiyetleri aynı zamanda roman kahramanları olarak işler ve onlara roman kahramanlarının sıcaklığını verir.

Tarihî romanlar tezli eserlerdir. Ayrıca tarihî roman türü ciddî bir sanat dalıdır. Aynı zamanda bir eğitim vasıtasıdır. Türk Devletinin her anında bir sanatçıyı cezbedecek çok çeşitli anekdotlar gizlidir. Yukarıda ele alınan romanlar ve konu edinilen tarihî devir bunun güzel bir misalidir. Kültürün oluşmasında ve devamlılığında sanatçıların rolü de inkâr edilemeyecek kadar büyüktür. Tarihî roman iki bakımdan önem taşır. Birincisi, tarihî şahsiyetin hem sanatkâr için, hem de toplum için her zaman ilgi çekici olmasıdır. Tarihî şahsiyetler, hükümdarlar, çağdaş karakterler kadar merak uyandırıcıdır. Sanatkâr eserini meydana getirmek için onlarda istediği kadar malzeme bulabilir, tarihten aldığı bir şahsiyeti işleyebilir. İkincisi, tarihî şahsiyetlerin evrensel olmalarıdır. Onlar, zamanın ve mekânın ötesinden bütün insanlara seslenirler, hitap ederler. Geçmişte yaşamış ve isim bırakmış lider şahsiyetler her zaman günceldirler. Sanat, bu güncelliği yakalamanın en tesirli yollarından biridir.

Bundan başka, yukarıdaki romanların incelemesinden çıkaracağımız sonuç, tarihî romanın Türk Edebiyatında didaktiklikten başlayan, sanata doğru gelişen bir çizgi takip etmiş olmasıdır.